

دانشگاه پیام نور
استان البرز

پایان نامه

برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته علوم اقتصادی
بخش علمی مدیریت ، اقتصاد و حسابداری

عنوان پایان نامه :

بررسی عوامل موثر بر سودآوری بانکهای تجاری (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)

ابراهیم انصاری

استاد راهنما :

دکتر محمدرضا رنجبر فلاح

استاد مشاور :

دکتر اصغر ابوالحسنی

زمستان ۱۳۹۰

اینجانب ابراهیم انصاری دانشجوی ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی گواهی می نمایم چنانچه در پایان نامه خود از فکر، ایده و نوشته دیگری بهره گرفته ام با نقل قول مستقیم یا غیر مستقیم منبع و ماخذ آن را در جای مناسب ذکر کرده ام. بدیهی است مسئولیت تمامی مطالبی که نقل قول دیگران نباشد بر عهده خویش می دانم و جوابگوی آن خواهم بود.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضا

اینجانب ابراهیم انصاری ورودی سال ۱۳۸۸ مقطع کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی گواهی می نمایم چنانچه بر اساس مطالب پایان نامه خود اقدام به انتشار مقاله، کتاب و... نمایم ضمن مطلع نمودن استاد راهنما، بانظر ایشان نسبت به نشر مقاله، کتاب،... و به صورت مشترک و با ذکر نام استاد راهنما مبادرت نمایم.

نام و نام خانوادگی دانشجو

تاریخ و امضا

کلیه حقوق مادی مترتب از نتایج مطالعات، آزمایشات و نوع آوری ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه متعلق به دانشگاه پیام نور می باشد.

زمستان ۱۳۹۰

سپاسگاری

مراتب قدردانی و سپاس خود را از کلیه عزیزانی که در به پایان رساندن این اثر مرا یاری نمودند ابراز می نمایم.

سپاس بیکران از مدیر عامل بانک تجارت ، استاد بزرگوار ، جناب آقای دکتر محمدرضا رنجبرفلاح که راهنمایی هایشان که البته خیلی هم سخت گیرانه بود شامل حال اینجانب گردید.

قدردانی از معاون بیمه و بانک وزیر اقتصاد ، استاد ارجمند ، جناب آقای دکتر اصغر ابوالحسنی که همواره مشاوراتشان در لحظات ناامیدی ، امید بخش و حضورشان همواره موجب دلگرمی اینجانب بود.

همچنین سپاس فراوان از پروفسور دکتر غلامرضا نخعی زاده که در مدت زمانی که در کشورمان حضور داشتند با آرامش و متانت خود در به انجام رسانیدن این پایان نامه به بنده کمک فراوانی نمودند که این امر ، افتخار بزرگی است که شامل حال من شده است و تشکر ویژه از کمک خالصانه و بی دریغ اساتید پیام نور استان البرز و اساتید محترم: دکتر مرتضی عزتی ، دکتر حسین میرزایی، دکتر محمدرضا بستاکی ، سرکار خانم دکتر لیلا احمدی ، دکتر هاشم نیا معاونت دانشگاه پیام نور کرج ، دکتر یآوری مدیر گروه اقتصاد استان البرز و سرکار خانم کشت کار و کلیه دوستان ، دانشجویان و اساتیدی که در تدوین این پایان نامه اینجانب را همراهی نمودند.

قدردانی ویژه از مساعدت کارشناسان محترم بانک صادرات ایران ، اداره کل اعتبارات ، حسابداری و بودجه ، آمار و توزیع بانک صادرات ایران.

تقدیم به :

پدر و مادر بزرگوارم

آنان که اشک هایشان بارگاه ترنم دعاست
آنان که با صدای گریه من ، از خودشان گذشتند
فانوس های راه زندگی ام را با نگاهشان افروختند
و با عشقشان ، به وجود پر از رنج من هستی بخشیدند
و من با اشک هایم بر مهربانی شان بوسه می زنم

برادر و خواهران عزیزم

که از صمیم قلب و عاشقانه دوستشان دارم

چکیده

سودآوری یکی از اهداف مهم هر بانک یا هر موسسه مالی می باشد بنابراین شناخت عوامل تاثیر گذار بر سودآوری بانک و نحوه تاثیر هر یک از عوامل برای هر موسسه مالی ضروری به نظر می رسد. عوامل تعیین کننده سودآوری بانکها به دو گروه عوامل داخلی قابل کنترل مدیریت بانک و عوامل بیرونی فراتر از مدیریت بانک تفکیک شده اند. اهم عوامل درونی شناسایی شده که تحت کنترل مدیریت بانک نیز می باشند عبارتند از: سرمایه بانک، سپرده ها، تسهیلات، مدیریت نقدینگی بانک، spread بانکی و مهمترین عوامل بیرونی که تحت شرایط اقتصادی حاکم بر کشور، سودآوری بانک را تحت الشعاع قرار می دهند عبارتند از: نرخ بهره، تورم، نقدینگی، رشد اقتصادی و تسهیلات تکلیفی. برای ترکیب عوامل مذکور و مطابقت آن به ادبیات سودآوری، شکل تابعی مناسب برای تحلیل سودآوری بانکها را فرم خطی آن پیشنهاد می کنند. بنابراین با استفاده از یک مدل خطی رگرسیون برای دوره زمانی (۱۳۶۴ تا ۱۳۸۶) عوامل موثر و تعیین کننده سودآوری بانک صادرات تخمین و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این تحقیق تاثیر عوامل بیرونی و درونی موثر بر سودآوری بانک بر روی متغیر بازده دارایی (ROA) مورد بررسی قرار گرفته است و برای تخمین مدل از رگرسیون ساده خطی با روش حداقل مربعات معمولی (OLS) استفاده شده است. پس از تخمین معادله، رابطه میزان سودآوری با حاشیه سود و رشد اقتصادی مستقیم و با نرخ تورم معکوس است.

کلمات کلیدی: بانک، بانک صادرات، سودآوری، تورم، نرخ بهره، سپرده ها، تسهیلات، عرضه پول، نرخ سود سپرده ها _ نرخ سود تسهیلات.

فهرست مطالب

فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱	مقدمه.....	۲
۲-۱	اهداف تحقیق.....	۳
۳-۱	سوال های اصلی تحقیق.....	۳
۴-۱	فرضیه تحقیق.....	۳
۵-۱	قلمرو تحقیق.....	۴
۶-۱	روش تحقیق.....	۴
۷-۱	محدودیت های تحقیق.....	۴
۸-۱	بیان مساله اساسی تحقیق.....	۶
۹-۱	اهمیت و ضرورت انجام تحقیق.....	۸
۱۰-۱	جنبه جدید و نوآوری در تحقیق.....	۸
۱۱-۱	تعریف واژگان.....	۹
۱۲-۱	خلاصه فصل.....	۱۰

فصل دوم : مبانی نظری عوامل موثر بر سودآوری بانکهای تجاری

۱-۲	مقدمه.....	۱۲
۲-۲	سود ، تعاریف و مفاهیم نظری مربوط به آن.....	۱۲
۱-۲-۲	تعریف سود از نظر اسلامی.....	۱۲
۲-۲-۲	تعریف اقتصادی سود از نظر اقتصاددانان.....	۱۳
۳-۲-۲	تفاوت نرخ بهره و سود از دیدگاه بانکداری کلاسیک و بانکداری اسلامی.....	۱۷
۴-۲-۲	نظریه کیفیت سود.....	۱۸
۵-۲-۲	حاشیه سود بانکی در ایران.....	۲۰
۶-۲-۲	مکانیسم تعیین نرخ سود در ایران و در بانکداری اسلامی.....	۲۲
۷-۲-۲	معیارهای سودآوری بانکها.....	۲۴
۳-۲	عوامل بیرونی.....	۲۵
۱-۳-۲	نرخ بهره و نظریه های مربوط به آن.....	۲۵

۳۰ تورم ۲-۳-۲
۳۲ تورم و پس انداز ۱-۲-۳-۲
۳۴ تورم و نرخ بهره ۲-۲-۳-۲
۳۶ تسهیلات تکلیفی ۳-۳-۲
۳۷ نقدینگی ۴-۳-۲
۳۹ رشد اقتصادی ۵-۳-۲
۴۱ عوامل درونی ۴-۲
۴۱ مدیریت نقدینگی ۱-۴-۲
۴۲ تئوری های مربوط به مدیریت نقدینگی دارایی ها ۱-۱-۴-۲
۴۳ ریسک نقدینگی ۲-۱-۴-۲
۴۶ بدهی در بانک ها ۳-۱-۴-۲
۴۶ ارتقاء سطح دانش نیروی انسانی بانک ۲-۴-۲
۴۷ بانکداری الکترونیکی (نوین) ۳-۴-۲
۵۰ سرمایه بانک ۴-۴-۲
۵۲ سپرده ها (منابع) و انواع آن ۵-۴-۲
۵۵ نحوه تعیین سود سپرده گذاران ۱-۵-۴-۲
۵۵ تسهیلات (مصارف) و انواع آن در عقود اسلامی ۶-۴-۲
۵۷ انواع تسهیلات اعطایی بانکها ۱-۶-۴-۲
۵۹ عوامل موثر بر تسهیلات اعطایی ۲-۶-۴-۲
۶۱ مفهوم و نحوه محاسبه Spread بانکی ۵-۲
۶۲ ترانزنامه های بانکهای تجاری ۶-۲
۶۳ پیشینه تحقیق و مطالعات انجام شده ۷-۲
۶۳ تحقیقات انجام شده در داخل کشور ۱-۷-۲
۶۶ تحقیقات انجام شده در خارج کشور ۲-۷-۲
۷۱ خلاصه فصل ۸-۲

فصل سوم : تاریخچه بانکداری و آشنایی با بانک صادرات

۷۳	۱-۳ مقدمه.....
۷۳	۲-۳ انواع بانکها.....
۷۸	۳-۳ عصر جدید و فعالیت بانکداری.....
۸۰	۴-۳ تاریخچه بانک صادرات.....
۸۲	۵-۳ میزان و ترکیب منابع و مصارف بانک صادرات ایران.....
۸۵	۶-۳ بررسی شاخص های مقایسه ای بانک صادرات ایران.....
۸۹	۷-۳ خلاصه فصل.....

فصل چهارم : تخمین و برآورد الگوی تحقیق

۹۱	۱-۴ مقدمه.....
۹۱	۲-۴ روش شناسی و تعیین مدل.....
۹۲	۱-۲-۴ ویژگی متغیرها.....
۹۲	۱-۱-۲-۴ متغیر وابسته.....
۹۴	۲-۱-۲-۴ متغیرهای مستقل.....
۱۰۹	۳-۴ پایایی و ناپایی.....
۱۱۰	۴-۴ آزمون ریشه واحد.....
۱۱۲	۵-۴ تخمین مدل.....
۱۱۶	۶-۴ نتایج برآورد مدل.....
۱۱۹	۷-۴ خلاصه فصل.....

فصل پنجم : نتیجه گیری و ارایه پیشنهادات

۱۲۱	نتیجه گیری.....
۱۲۲	پیشنهادات.....
۱۲۵	پیوست ها و ضمائم.....

فهرست جداول

- جدول (۱-۲) نتایج آماری مربوط به رابطه سودآوری بانکهای دولتی نسبت به متغیرهای مستقل در مقاله سینگ و چادهاری..... ۶۷
- جدول (۲-۲) نتایج آماری مربوط به رابطه سودآوری بانکهای خصوصی نسبت به متغیرهای مستقل در مقاله سینگ و چادهاری..... ۶۸
- جدول (۳-۲) نتایج آماری مربوط به رابطه سودآوری بانکهای خارجی نسبت به متغیرهای مستقل در مقاله سینگ و چادهاری خارجی ۶۸
- جدول (۴-۲) نتایج آماری مربوط به رابطه سودآوری بانکهای جنوب آفریقا نسبت به متغیرهای مستقل در مقاله فلامینی و لیلینا ۶۹
- جدول (۵-۲) نتایج آماری مربوط به رابطه بازده دارایی بانکهای اروپایی نسبت به متغیرهای مستقل در مقاله آبرئومندس..... ۷۰
- جدول (۱-۳) سهم و میزان انواع سپرده ها از کل سپرده های بانک صادرات..... ۸۳
- جدول (۲-۳) سهم و میزان انواع تسهیلات به بخش خصوصی از کل تسهیلات بانک صادرات..... ۸۴
- جدول (۳-۳) میزان دارایی بانک های بزرگ تجاری (۷۵-۱۳۸۷)..... ۸۶
- جدول (۴-۳) میزان تسهیلات بانک های بزرگ تجاری (۷۵-۱۳۸۷) ۸۷
- جدول (۵-۳) میزان سپرده های بانک های بزرگ تجاری (۷۵-۱۳۸۷) ۸۸
- جدول (۱-۴) نسبت سود قبل از کسر مالیات به دارایی های کل بانک صادرات..... ۹۳
- جدول (۲-۴) مانده سپرده های بخش خصوصی نزد بانک صادرات ۹۶
- جدول (۳-۴) نرخ سود پرداختی طی سالهای مختلف برای بانک صادرات ۱۰۱
- جدول (۴-۴) سهم انواع سپرده ها از کل سپرده های بانک صادرات ۱۰۲
- جدول (۵-۴) نرخ و سهم انواع سپرده ها از کل سپرده های بانک صادرات..... ۱۰۳
- جدول (۶-۴) مانده تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی بانک صادرات..... ۱۰۴
- جدول (۷-۴) نرخ سود تسهیلات اعطایی در بخش های مختلف اقتصادی..... ۱۰۵
- جدول (۸-۴) سهم مانده تسهیلات اعطایی به بخش خصوصی..... ۱۰۶
- جدول (۹-۴) ارقام Spread بانکی..... ۱۰۷
- جدول (۱۰-۴) ارقام مربوط به متغیرهای مستقل بیرونی..... ۱۰۸
- جدول (۱۱-۴) نتایج آزمون دیکی فولر برای بررسی پایایی سری های زمانی..... ۱۱۱

- جدول (۴-۱۲) نتایج تخمین معادله سودآوری بانک صادرات ۱۱۴
- جدول (پیوست-۱) آزمون دیکر فولر برای متغیر مستقل ، تورم ۱۲۶
- جدول (پیوست-۲) آزمون دیکر فولر برای متغیر مستقل ، Spread بانکی ۱۲۷
- جدول (پیوست-۳) آزمون دیکر فولر برای متغیر مستقل ، رشد اقتصادی ۱۲۸
- جدول (پیوست-۴) آزمون دیکر فولر برای متغیر وابسته ، سودآوری ۱۲۹
- جدول (پیوست-۵) آزمون هم انباشتگی ۱۳۰
- جدول (پیوست-۶) تخمین مدل ۱۳۳
- جدول (پیوست-۷) آزمون خودهمبستگی ۱۳۴
- جدول (پیوست-۸) آزمون خودهمبستگی ۱۳۵
- جدول (پیوست-۹) آزمون ناهمسانی واریانس ۱۳۶
- جدول (پیوست-۱۰) آزمون جاکر برا ۱۳۷
- جدول (پیوست-۱۱) تخمین مدل بدون متغیرهای مجازی ۱۳۸
- جدول (پیوست-۱۲) تخمین مدل برای متغیرهای دامی (Spread بانکی) ۱۳۹
- جدول (پیوست-۱۳) تخمین مدل برای متغیرهای دامی (تورم) ۱۴۰
- جدول (پیوست-۱۴) تخمین مدل برای متغیرهای دامی (تولید ناخالص ملی) ۱۴۱

فصل اول
کلیات تحقیق

بانک ها ، بنگاههای اقتصادی هستند که ریشه در ساخت و ساز اقتصاد بخش خصوصی دارند و مشابه دیگر بنگاه های تولیدی در اقتصاد تحت برنامه و هدف حداکثر کردن سود می توانند خدمات خود را به صورت بهینه عرضه کنند. از نگاه موسسین و سهامداران ، بانک یک موسسه تجاری است که برای کسب سود از طریق انجام معاملات پولی و اعتباری به وجود آمده است. از نظر این گروه کوشش مدیران بانک همواره متوجه تامین حداکثر منافع ممکن است. بدست آوردن منابع سرشار مستلزم استفاده از منابع مالی بانک ، سرمایه و سپرده ها بر اساس سیاست اعتباری بالنسبه آزادی است که در بسیاری موارد با خطرهای فراوان توأم است. این مخاطرات ناشی از رابطه مستقیمی است که بین میزان منافع و خطرپذیری (ریسک) تجاری وجود دارد. اتخاذ چنین سیاست اعتباری به وسیله مدیران بانک ، موافق منافع گروههای دیگر به ویژه صاحبان سپرده ها نیست. صاحبان سپرده طرفدار سیاست محافظه کارانه ای هستند که متضمن بازگشت تمام منابع اعطایی به بانک است.

در صنعت بانکداری محصول ، همان خدماتی است که به مشتریان ارایه می شود و از میان خدماتی که بانک ها به مشتریان عرضه می دارند افتتاح انواع حساب سپرده ها و اعطای اعتبارات و تسهیلات از جایگاه ویژه ای برخوردار است . در اکثر نظریات اقتصادی نرخ سود سپرده های بانکی را به عنوان پاداش صاحب سپرده در نظر گرفته و لذا معتقدند که چنانچه این نرخ کمتر از نرخ تورم باشد به دلیل کاهش قدرت خرید پول موجب خواهد شد تا مردم از سپرده گذاری نزد بانک ها خودداری کرده و بدین ترتیب حجم سپرده های مردم به عنوان مهمترین منبع بانک ها برای اعطای تسهیلات کاهش یافته و در نتیجه حجم عملیات بانکی که شامل جذب سپرده های مردم و اعطای تسهیلات است محدود خواهد شد.

به طور کلی عوامل موثر بر سودآوری بانک شامل عوامل درونی که متشکل از سیاستهای مدیریتی و تصمیم گیری در جزء منابع و استفاده از مدیریت پرتفوی دارایی ها و بدهی ها و عوامل بیرونی که متشکل از عوامل کلان اقتصادی است می باشد. در این تحقیق با رویکرد تحلیلی - توصیفی به شناسایی و تبیین این عوامل پرداخته شده است.

۲-۱ اهداف تحقیق

به طور کلی در این تحقیق به دنبال شناسایی عوامل درونی و بیرونی اثرگذار بر سودآوری بانک های تجاری کشور می باشیم و در نهایت اثر هر یک از این عوامل و همچنین spread بانکی را بر میزان سودآوری بانک صادرات ایران بررسی می نمایم.

۳-۱ سوال های اصلی تحقیق

همانگونه که ذکر شد سودآوری بانک ها یا تحت تاثیر عوامل درونی قابل کنترل مدیریت بانک و یا تحت تاثیر عوامل بیرونی و شرایط اقتصادی حاکم بر کشور می باشد ، بنابراین پس از شناسایی فاکتورهای تاثیرگذار بر سودآوری بانک به این سوالات پاسخ خواهیم داد:

- آیا کاهش همزمان نرخ سود سپرده های بانکی و نرخ سود تسهیلات اعطایی بانک ها ، سودآوری بانک صادرات ایران را کاهش می دهد؟
- آیا متغیر تورم بر سودآوری بانک صادرات اثر مثبت و معنی داری دارد؟
- آیا رشد اقتصادی بر سودآوری بانک صادرات مثبت و معنی دار است؟

۴-۱ فرضیه تحقیق

فرضیات تحقیق به شرح زیر است:

- تفاوت بین نرخ سود سپرده ها و نرخ سود تسهیلات اعطایی بانک صادرات (Spread)، سودآوری را افزایش می دهد.
- اثر تورم بر سودآوری بانک صادرات ایران منفی است.
- اثر رشد اقتصادی بر سودآوری بانک صادرات ایران مثبت است.

۵-۱ قلمرو تحقیق

قلمرو مکانی تحقیق بانک صادرات ایران و دوره زمانی آن بین سالهای ۱۳۶۴ تا ۱۳۸۷ هجری شمسی است.

۶-۱ روش تحقیق

این تحقیق پس از روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و تجزیه و تحلیل نتایج از طریق استنباط آماری و رگرسیونی است. منابع کتابخانه ای مورد استفاده عبارتند از: کتب و مجلات تخصصی بانکداری و اقتصادی، بخش نامه ها و آیین نامه های مربوط به بانک صادرات ایران و همچنین مراجعه به مراکز و سازمان های اداری سازمان مربوطه و استفاده از گزارش های مالی سالانه است. از آنجا که مهمترین و اساسی ترین ابزاری که برای مطالعه ارتباط بین متغیرها مورد استفاده قرار می گیرد رگرسیون است لذا با توجه مطالعات انجام شده در این حوزه ها از مدل رگرسیون خطی و از نرم افزار E-views برای تخمین مدل مورد نظر استفاده شده است.

۷-۱ محدودیت های تحقیق

رویه های متفاوت ثبت اطلاعات، عدم شفافیت در برخی از موارد و غیر استاندارد بودن صورت های مالی بانک ها از موانع تدوین این شاخص ها به حساب می آید. روش های حسابداری نقدی برای ثبت و ضبط حساب های

درآمد و هزینه در عمل تا حد زیادی عملکرد واقعی بانک‌ها را نشان نمی‌دهد. همچنین یکنواخت نبودن روش‌های ثبت حساب‌ها و استفاده از نرم‌افزارهای متفاوت در هر بانک موجب عدم یکنواختی عملکردها می‌گردد که در مجموع مانع از مقایسه دقیق عملکرد بانک‌ها به وسیله معیارهای ارزیابی عملکرد خواهد شد. همچنین محدودیت‌های حاصل از اجرای قانون بانکداری بدون ربا به علت جدید بودن این قانون و نبود ابزارهای مناسب از مشکلات بانک‌ها است که موجب روی آوردن بانک‌های کشور به فعالیت‌های گوناگون جهت سود گردیده و بانک‌ها به مرور به منظور کسب درآمد و سود، درگیر بنگاهداری و فعالیت‌های سودآور شده‌اند که تا حدودی با اهداف اولیه ایجاد بانک فاصله پیدا کرده‌اند لذا موضوع ارزیابی عملکرد بانک‌ها و مقایسه آن‌ها از این حیث نیز با مشکلاتی مواجه است.

از محدودیت‌ها نیز می‌توان به دولتی بودن بانک‌های کشور اشاره داشت. بانک‌ها مطابق تعاریف قانونی، شرکت‌های تجاری هستند که باید فعالیت‌های انتفاعی انجام داده و از طریق ارائه خدمات پولی و مالی و سایر سرویس‌های عمومی و خدمات گوناگون درآمد و سود کسب نمایند. اما با توجه به ماهیت دولتی بانک‌ها پس از انقلاب اسلامی تغییراتی در وظایف و نحوه عملکرد آن‌ها ایجاد شده، به این ترتیب که بانک‌ها علاوه بر وظایف اصلی خود، بانکدار دولت نیز هستند و مجبور به قبول انواع تکالیف از سوی دولت شده‌اند. این موضوع علاوه بر غیرسودآور کردن بانک‌ها موجب دور شدن آن‌ها از اهداف اصلی گردیده است. از آنجایی که حجم تکالیف بانک‌های مختلف متفاوت است لذا مقایسه آن‌ها در کنار هم بدون توجه به این ملاحظات، گمراه‌کننده می‌باشد و شاخص‌های سودآوری را تحت تاثیر قرار می‌دهند. این تحقیق از این حیث با محدودیت مواجه است و باید شاخص‌هایی طراحی شود که همه موارد فوق‌الذکر را در نظر بگیرد. البته با توجه به تمهیداتی که در سال‌های اخیر طبق

اصل ۴۴ مبنی بر خصوصی سازی برخی بانک ها از جمله بانک صادرات صورت پذیرفته این روند رو به بهبودی است.

۸-۱ بیان مساله اساسی تحقیق

مؤسسات مالی در ساختار اقتصادی جوامع از اهمیت بالایی برخوردار هستند این مؤسسات به عنوان قلب تپنده اقتصاد در دو بازار بزرگ سرمایه و پول فعالیت دارند و باعث جریان پول و نقدینگی در جوامع می شوند. در میان فعالان بازار پول، بانک ها به عنوان مهمترین مؤسسات و نهادهایی هستند که ریشه در ساخت و ساز اقتصاد بخش خصوصی دارند و همانند دیگر بنگاه های تولیدی در اقتصاد، تحت برنامه و هدف حداکثر کردن سود می توانند خدمات و تسهیلات خود را به صورت بهینه عرضه کنند.

بانکداری محصول خدمتی است که به مشتریان ارائه می شود و از میان خدماتی که بانک ها به مشتریان عرضه می کنند افتتاح انواع سپرده ها و اعطای اعتبارات و تسهیلات از جایگاه خاصی برخوردار است و از نگاه موسسین و سهامداران، بانک یک موسسه تجاری است که برای کسب سود از طریق انجام معاملات پولی و اعتباری به وجود آمده است، بنابراین کوشش مدیران بانک همواره متوجه حداکثر منافع ممکن است.

در اکثر نظریات اقتصادی نرخ سود سپرده های بانکی را به عنوان پاداش صاحب پول برای صرف نظر کردن از فرصت های مناسب پیش رو در نظر گرفته اند و لذا معتقدند که چنانچه این نرخ کمتر از نرخ تورم باشد به دلیل کاهش قدرت خرید پول موجب خواهد شد تا مردم از سپرده گذاری نزد بانک ها خودداری کنند و بدین ترتیب حجم سپرده های مردم به عنوان مهمترین منبع بانک ها برای اعطای تسهیلات کاهش یافته و در نتیجه حجم عملیات بانکی که شامل جذب سپرده های مردم و اعطای تسهیلات است محدود خواهد شد.

پس باید گفت که بانک‌ها به عنوان یک بنگاه اقتصادی با انجام عملیات بانکی به دنبال سود و حداکثرسازی آن هستند و سود بانکی عبارت است از تفاوت بین نرخ سود سپرده‌ها و نرخ سود تسهیلات اعطایی منهای هزینه عملیات بانک که البته خالص درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری نیز به آن‌ها اضافه می‌شود. پس می‌توان تفاوت بین نرخ سود سپرده‌ها و نرخ سود تسهیلات اعطایی را Spread بانکی نامید.

به طور کلی سودآوری بانک‌ها یا تحت تاثیر عوامل درونی قابل کنترل مدیریت بانک و یا تحت تاثیر عوامل و شرایط اقتصادی حاکم بر کشور و عوامل محیطی که عوامل بیرونی نامیده می‌شود قرار دارد. عوامل درونی قابل کنترل توسط مدیریت بانک بوده و اساساً انعکاس اختلاف در سیاست‌های مدیریتی بانک و تصمیم‌گیری در تخصیص منابع و استفاده از مدیریت پرتفوی دارایی‌ها و بدهی‌ها، کفایت سرمایه، مدیریت نقدینگی و هزینه‌ها هستند. همچنین انگیزه بالای مدیریتی در انجام بهینه کارها در سودآوری بانک‌ها موثر است که می‌تواند به وسیله بررسی ترازنامه و صورتهای سود و زیان مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. از طرف دیگر سودآوری بانک‌ها می‌تواند فراتر از مدیریت بانک قرار گیرد، این عوامل که فاکتورهای بیرونی در تعیین سود می‌باشند به دو دسته تقسیم می‌شوند، عواملی که بیشتر بستگی به خصوصیت بانک‌ها دارند مانند مالکیت و مقیاس آن‌ها و عواملی که بیشتر به شرایط اقتصادی حاکم بر کشور بستگی دارند مانند تورم، عرضه پول، شرایط تنظیمی، تعدیلی سیاست‌های بانک مرکزی و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی تفکیک شده‌اند و سوالی که برای تمامی برنامه‌ریزان و ارزیابان عملکرد در صنعت بانکداری در جهان مطرح است این است که سودآوری بانک تحت تاثیر عوامل داخلی است یا بیرونی؟ و در بین این عوامل کدامیک بیشترین اثر را بر روند و مقدار سودآوری بانک‌ها دارند؟

۹-۱ اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

نظام مالی هر کشور نقش بسیار مهمی در سلامت، رشد و موقعیت اقتصاد کشور دارد. نهادهای مالی شامل بازارها و موسسه های مالی به عنوان نهادهای واسطه ای نقش موثری در تامین، تجهیز، توزیع و تخصیص منابع مالی ایفا می کنند. منابع و مصارف بانک به عنوان اجزای تاثیرگذار بر صورت های سود و زیان تحت نفوذ عوامل بیرونی و درونی قرار گرفته که توجه به آن ها بسیار مهم است و در جهت کنترل اثرات این عوامل و کاهش ریسک های سیستماتیک و غیر سیستماتیک باید پیش بینی درست از محیط تحت نفوذ مدیریتی و شرایط کلان اقتصادی صورت گیرد. همچنین با توجه به افزایش و تنوع بانک ها روند خصوصی سازی، جهت حضور در صحنه رقابت و کسب برتری، ضرورت بررسی سودآوری بانک ها از اهمیت خاصی برخوردار است. همچنین می توان انتظار داشت که تغییرات شرایط اقتصادی از یک سال به سال دیگر بر سودآوری بانک تاثیر گذارد، در این بررسی اثر زمانی و همچنین شرایط تنظیمی و تعدیلی و سیاست های بانک مرکزی نیز در نظر گرفته شده است.

۱۰-۱ جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق

در حال حاضر در ایران علی رغم وجود برنامه ریزی های توسعه بانکداری در قالب سناریوهای مختلف در برنامه های توسعه اقتصادی، موضوع بررسی سودآوری در بانکداری به صورت جدی در سطوح بنگاهی و حتی صنعت مورد بررسی قرار نگرفته و اگر هم انجام شده بطور پراکنده و نه برای تمامی بانکها بوده است و این امر بطور مستمر برای زمان های بعدی انجام نشده است، همچنین همان بررسی های انجام شده نیز مورد استفاده جدی مسئولین امر قرار نگرفته است. در این تحقیق با بررسی یکی از بانکهای تجاری ایران (بانک صادرات) و با استفاده از یک مدل خطی به همراه متغیرهایی که در قالب عوامل

درونی و بیرونی بر سودآوری بانک صادرات در یک بازه زمانی ۲۳ ساله موثر بوده اند، به بررسی این موضوع پرداخته شده است. این تحقیق تاکنون در بانک صادرات انجام نشده است و نظر به اهمیت موضوع و وضعیت رقابتی موجود در صنعت بانکداری کشور و اجرای اصل ۴۴ مبنی بر خصوصی سازی و لزوم حفظ و توسعه سودآوری امور بانکداری جهت ایجاد ارزش افزوده اقتصادی برای مشتریان و سهامداران، این امر از مزایای این تحقیق برای بانک صادرات به شمار می رود.

۱-۱۱ تعریف واژگان

سودآوری^۱: توان شرکت یا موسسه در ایجاد درآمد کافی به گونه ای که پس از پرداخت هزینه های جاری مبلغی اضافی به نام سود برای شرکت باقی بماند.

نرخ بهره: نرخ است که بابت جلوگیری از کاهش ارزش پول پرداختی در امروز و دریافتی در آینده (به دلیل نرخ تورم) از وام گیرنده دریافت شود. همچنین در شرایط متعارف بازار، به منظور جبران فرصت های سرمایه گذاری وام دهنده، ممکن است مبلغی به عنوان حداقل سود مورد انتظار وام دهنده به این نرخ اضافه گردد. اما فیش نرخ بهره را این طور تعریف می کند: نرخ بهره درصد پاداش پرداختی بر روی پول بر حسب پول در تاریخ معین که معمولاً یکسال بعد از تاریخ معین است.

تورم: تورم ناشی از وضعیتی در اقتصاد است که در اثر آن سطح عمومی قیمتها به طور بی رویه یا بی تناسب، معنی دار و مداوم و غالباً به صورت غیرقابل بازگشت افزایش می یابد.

عرضه پول: عرضه پول عبارتست از موجودی اسکناس و مسکوک و سپرده های دیداری که در هر لحظه از زمان در اقتصاد وجود دارد.

¹ Profitability

سپرده: وجوهی است که اشخاص حقیقی و حقوقی تحت شرایطی که قانون تعیین نموده به بانکها و موسسات اعتباری تودیع و نزد آنها نگهداری می کنند نامیده می شوند.

تسهیلات اعطایی: بانکها به موجب قانون عملیات بانکی بدون ربا و قوانین مصوب در قالب قراردادها و عقود اسلامی به بخش غیر دولتی اعطا می کنند.

Spread بانکی: ما به التفاوت نرخ سود سپرده ها و نرخ سود تسهیلات نامیده می شود.

۱-۱۲ خلاصه فصل

در فصل اول کلیات تحقیق به طور اختصار ارایه گردید. موارد مطرح شده در این فصل شامل اهداف تحقیق، بیان مسئله، فرضیه های تحقیق، قلمرو تحقیق، روش تحقیق، محدودیتهای پیش روی آن، ضرورت انجام آن، جنبه جدید بودن آن و واژگان کلیدی است.

فصل دوم به مبنای نظری و پیشینه مطالعاتی که در این خصوص انجام شده پرداخته می شود.